В. Я. Пархута

Беларуская мова без памылак

3 клас

Адказы

Мінск
«Аверсэв»
2021

ПАЎТАРЭННЕ

Урок 1. Гукі і літары

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што гукі бываюць галосныя і *зычныя*. Зычныя гукі могуць быць цвёрдымі і *мяккімі*, звонкімі або *глухімі*.
2. Дзень святочны,
   Дзень вясёлы.
   Пахнуць яблыкі ў садах.
   Мы ідзём сягоння ў школу,
   Ранцы новыя ў руках...
3. Валодзя, Вераніка, Глеб, Даша, Каця, Люся, Ната, Ніна, Пеця, Поля, Слава.

Працую над памылкамі

1. Гульня, шапка, кошка, зязюля, косіць, бульба.
2. Надзея — 6 літар, 6 гукаў;
   яблык — 5 літар, 6 гукаў;
   лью — 3 літары, 3 гукі;
   дождж — 5 літар, 4 гукі;
   аб’ём — 4 літары, 5 гукаў.
3.

2 дзённік	9 фарбы	8 сшытак
5 пенал	6 пэндзлік	3 лінейка
1 аловак	4 падручнік	7 ручка

Заданне для разумнікаў і разумніц

Галосныя гукі — цудоўныя спевакі.
Націск — дырыжорская палачка.
Перанос слоў — мост праз рэчку.

Урок 2. Вымаўленне гукаў [о], [э], [а]. Правапіс літар *о*, *э* – *а*; *е*, *ё* – *я* ў словах

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў беларускай мове літары ***о***, ***э*** пішуцца ў *націскных* складах. У ненаціскных складах замест іх пішацца літара ***а***.
   У першым складзе перад націскам замест літар ***е***, ***ё*** пішацца літара ***я***. У другім, трэцім і іншых складах перад націскам, а таксама пасля націску пішацца літара ***е***.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. Вясе́лы, ве́села, весялі́цца, вясе́лле; ве́чар, вячэ́ра, вячэ́раць, падвячо́рак.
3. Б***а***равік

У б***а***ры б***а***равік
Доўга жыць не прывык.
Прыб***я***гай да з***а***ры,
Б***а***равік заб***я***ры.

Працую над памылкамі

1. Сок — с***а***кавіты, рэчка — р***а***чулка, клён — кл***я***новы, цёплы — паця***я***плела, лес — л***е***савік.
2. Каляро́вая крэ́йда, хало́дны ве́цер, саламя́ны капялю́ш, вяско́вая даро́га, мядо́вы во́дар.
3. З моху выгнуўся г***а***рбо́к,
А пад ім с***я***дзі́ць грыбок.
Гэй, грыбок б***а***равы́!
Не х***а***ва́й г***а***лавы́.
Паблукаю па б***а***ру́ —
Усе грыбочкі паб***я***ру́!

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пасярод дв***а***ра ст***а***іць г***а***ра,
Спераду вілы, ззаду м***я***тла. (*Карова*)

Урок 3. Вымаўленне гукаў [у] і [ў]. Правапіс *ў*

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што літара **ў** пішацца пасля *галосных*.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах. Звяртаецца ўвага на правільнасць вымаўлення гука [ў].
3. Добры **ў**раджай, палянка **ў** лесе, в***у***чыць ***у***рокі, сказа**ў** пра**ў**ду, хаце**ў** ***у***бачыць, чака**ў** а**ў**тобус, сустрэла ***У***ладзіка.

Працую над памылкамі

1. [+] пасля зычных
[+] у пачатку сказа
[ ] пасля галосных
[+] пасля знакаў прыпынку
[+] першай у імені або прозвішчы

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
3. Міша сеў рабіць урокі,
Строкат чуецца сарокі:
— Ну, выходзь на вулку, Міша,
Заўтра ўрокі ты дапішаш.
— Клічуць хай хоць сем сарок,
Выйду, як зраблю ўрок.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Дом будуе *будаўнік*.
Дзяцей вучыць *настаўнік*.
Даглядае дрэвы ў садзе *садоўнік*.
Машыны рамантуе *аўтамеханік*.

Урок 4. Вымаўленне гукаў [т] — [ц'], [д] — [дз'], зацвярдзелых зычных. Правапіс слоў з імі

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што гук [ц'] абазначаецца на пісьме літарай ***ц***, гук [дз'] — літарамі ***д***, ***з***. Мяккасць гэтых гукаў на пісьме абазначаецца літарамі ***е***, ***ё***, ***ю***, ***я***, ***і***, ***ь***. Гукі [р], [ж], [ш], [ч], [дж], [ц] не маюць мяккай пары, таму называюцца *зацвярдзелымі*.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах. Звяртаецца ўвага на правільнасць вымаўлення гукаў [дз'], [ц'] у словах.
3. На ружовістай р***а***біне
Цэлы дзень канцэрт птуш***ы***ны.
Вераб'і і снегір***ы***
Сёння тут — гаспадары.

Працую над памылкамі

1. Холад, крыніца, шышка, рабіна, цень, вячэра, вожык, пчала, муха, джала.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
Рамонак.
3. Ж***ы***ць — не мех ш***ы***ць.
Як зачэпіцца за пень, дык і прастаіць цэлы дзень.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Па шашы́ едуць *машыны*.
Па тратуары ходзяць *пешаходы*.
Каля дарогі растуць *дрэвы*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урок 5. Правапіс слоў з падоўжанымі зычнымі, з апострафам (’) і раздзяляльным мяккім знакам (*ь*)

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што падоўжаныя зычныя гукі на пісьме абазначаюцца дзвюма *літарамі*.
   Апостраф паказвае, што паміж *цвёрдым* зычным гукам і галосным гукам вымаўляецца гук [й].
   Мяккі раздзяляльны знак паказвае, што паміж *мяккім* зычным гукам і галосным гукам вымаўляецца гук [й].
2. Ву***лл***і, пустазе***лл***е, га***лл***ё, кры***лл***е;
   пісьме***нн***ік, чыта***нн***е, зада***нн***е, уме***нн***е;
   бага***цц***е, жы***цц***ё, ве***цц***е, адкры***цц***ё.
3. Аб***’***ява, пашта***ль***ён, пад***’***ём, мі***ль***ён, вераб***’***і, Ул***ь***яна, сузор***’***е.

Працую над памылкамі

1. а, <u>я</u>, о, <u>ё</u>, э, <u>е</u>, у, <u>ю</u>, <u>і</u>, ы
2. Умець — *уменне*, збажына — *збожжа*, чытаць — *чытанне*, колас — *калоссе*, адзець — *адзенне*, корань — *карэнне*.
3. Сёння дрэннае надвор***’***е. З цёмных хмар л***ь***е халодны дождж. Вераб***’***і схаваліся пад страху́.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Одежда — *адзенне*, ночью — *ноччу*, рисование — *маляванне*, жизнь — *жыццё*, охота — *паляванне*, мусор — *смецце*.

ТЭКСТ

Урокі 6 – 8. Прыметы тэксту

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што тэкст — гэта некалькі *сказаў*, звязаных паміж сабой па *сэнсе*. Загаловак указвае на *тэму* або на *асноўную думку* тэксту.
2. *Варыянты загалоўка*:
   1. Вавёрка. 2. Як вавёрка рыхтуецца да зімы.
   Твой загаловак можа быць іншым.
3. *Варыянты загалоўка*:
   1. Дбайная гаспадыня. 2. Клапатлівая гаспадыня.
   Твой загаловак можа быць іншым.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Працую над памылкамі

1. Тое, пра што гаворыцца ў тэксце, — гэта *тэма* тэксту.
   Тое, пра што аўтар хоча сказаць чытачу, — гэта *асноўная думка*.
2. *Варыянты загалоўка*:
   1. Гняздзечка. 2. Дзеці і гняздзечка. 3. Татава навука.
   Твой загаловак можа быць іншым.
3. *Варыянты загалоўка*:
   1. Добрыя дзеці. 2. Не кранай птушыных гнёздаў.
   Твой загаловак можа быць іншым.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Сінічка
(*варыянт загалоўка*)

[5] Яна прагаладалася і пачала дзяўбці хлебныя крошкі.
[2] Сюды загнала яе сцюжа.
[7] Дзеці палюбілі птушку.
[3] Гаспадар пашкадаваў птушку і адчыніў акно.
[1] Аднойчы прыляцела сінічка да акна.
[6] Яна пражыла ў хаце ўсю зіму.
[4] Сінічка паляцела ў хату.

Урокі 9—10. План тэксту

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што план раскрывае *змест* тэксту і перадае паслядоўнасць развіцця *аўтарскай* думкі.
2. План
   1. Каго ўбачылі дзеці?
   2. Як выглядаюць дзікі?
   3. Чым ласуюцца дзікі?
   4. Дзе іх можна ўбачыць восенню?
3. Маці

   [3] Птушаня не магло падняцца ў паветра. Маці не пакінула ў бядзе дзіця. Яна сваім ходам павяла яго ў цёплую краіну.

   [1] Аднойчы я ўбачыў дзвюх кнігавак. Яны ішлі па пожні. Час быў асенні. Усе кнігаўкі даўно паляцелі ў вырай. А гэтыя чамусьці засталіся.

   [2] Я пільна прыгледзеўся. За большай ішла меншая кнігаўка са спушчаным крылом. Гэта былі маці і дзіця. Можа, хітрая ліса схапіла маленькае птушаня? Але яно вырвалася з зубоў драпежніцы. Ці яго злы чалавек падстрэліў?

Спампавана з сайта www.aversev.by

Працую над памылкамі

1. 1. *Чытаем* тэкст, *дзелім* яго на сэнсавыя часткі.
   2. Вылучаем *галоўнае* ў кожнай частцы.
   3. Даём *назву* кожнай частцы.
2. План
   1. Дзе Рыгор любіць адпачываць?
   2. Каго ён заўважыў на пні?
   3. Чаму ён не стаў праганяць ляснога працаўніка?
3. Яблынька

   [2] Толькі адно зерне схавалася ў зямлю. З яго вырасла прыгожая яблынька. Прыйшоў садоўнік і прышчапіў дрэўца.

   [3] Праз некаторы час зацвіла яблынька пахучымі кветкамі. А ўвосень выраслі на ёй румяныя і духмяныя яблыкі.

   [1] Расла ў лесе дзікая яблынька. Увосень на зямлю ўпаў з яе кіслы яблык. Птушкі здзяўблі яблык і зярняткі.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Зайчаня
(*варыянт загалоўка*)

У сенакосную пару дзядзька Алесь прынёс у вёску маленькае зайчаня. У яго была пашкоджана лапка.

Дзеці пачалі даглядаць зайчаня. Яны лячылі яму лапку, паілі з бутэлькі малаком.

Хутка лапка зажыла. Дзеці выпусцілі зайчаня ў лес.

СКАЗ

Урокі 11—17. Тыпы сказаў па мэце выказвання

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што па мэце выказвання сказы падзяляюцца на *апавядальныя*, *пытальныя* і *пабуджальныя*.
2. Апавядальны . → Збіраюцца ў чароды жураўлі.

   Пытальны ? → Якія птушкі адлятаюць у вырай?

   Пабуджальны . → Паназірай за адлётам птушак.

Спампавана з сайта www.aversev.by

3. Якія птушкі адлятаюць у вырай першымі? Раней за ўсіх скіраваліся на поўдзень кулікі і чайкі. За імі спяшаюцца шпакі і ластаўкі. Паглядзі ў неба! (.) Бачыш у вышыні цёмныя стужкі? Гэта высока ляцяць чароды гусей.

Працую над памылкамі

1. Сказ, у якім выражаецца просьба, загад, парада, заклік да дзеяння, — *пабуджальны*.
   Сказ, у якім выражаецца пытанне, — *пытальны*.
   Сказ, у якім паведамляецца пра падзеі, з'явы, — *апавядальны*.
2. Паназірай за адлётам птушак у вырай. (*пабудж.*) Яны ляцяць кожны год у пэўным напрамку. (*апав.*) Як птушкі знаходзяць дарогу ў час пералёту? (*пыт.*)
3. Ці ведаеш ты, чаму зязюлю называюць ключніцай? Людзі лічылі, што яна захоўвае ключы ад выраю. Зязюля першая адлятае на поўдзень і апошняя вяртаецца на радзіму.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Глушца можна сустрэць толькі ў хвойным лесе.
Чаму глушца можна сустрэць толькі ў хвойным лесе?

Урокі 18—19. Клічныя сказы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што сказ, у якім выказваецца моцнае пачуццё, называецца *клічным*. Клічнымі могуць быць *апавядальныя*, *пытальныя* і *пабуджальныя* сказы.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
3. Як прыгожа ў асеннім парку! Рознакаляровае лісце ляжыць прыгожым дыванам. Што гэта за жывы клубок варушыцца ў траве? Дык гэта ж вожык!

Працую над памылкамі

1. У канцы апавядальнага клічнага і пабуджальнага клічнага сказаў ставіцца *клічнік (!)*. У канцы пытальнага клічнага сказа ставяцца *пытальнік і клічнік (?!)*.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
3. Як прыемна збіраць грыбы ў восеньскім лесе! Колькі сюрпрызаў хавае лес! Што там чырванее сярод травы? Гэта ж падасінавік!

Спампавана з сайта www.aversev.by

Заданне для разумнікаў і разумніц

Вось дык кладоўка ў вавёркі! (*апав.*) Тут жа арэхаў цэлая гара! (*апав.*) Калі толькі яна паспела іх назбіраць?! (*пыт.*) Не хвалюйся, вавёрачка! (*пабудж.*) Мы не возьмем ніводнага арэха! (*апав.*)

Урокі 20—24. Галоўныя і дададзеныя члены сказа

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзейнік і выказнік — *галоўныя* члены сказа. Дзейнік абазначае, пра *каго* або пра *што* гаворыцца ў сказе. Ён адказвае на пытанне *хто?* або *што?*
   Выказнік абазначае, што гаворыцца пра *дзейнік*. Выказнік адказвае на пытанні *што робіць? што рабіў? што будзе рабіць?* і інш.
   Даданыя члены сказа паясняюць *дзейнік*, *выказнік* або іншыя *даданыя* члены сказа.
2. Дзіўная музыка гучыць у бары. Даўгахвостыя дзятлы барабаняць па дрэвах. Дружным хорам шчабечуць шпакі. Розныя птушкі пы́рхаюць між галін.
3. *Лясныя* жыхары рыхтуюцца *да зімы*. Вавёрка збірае *арэхі*. Вожык *у норку* носіць *лісце*.

Працую над памылкамі

1. На пытанні *хто?* або *што?* адказвае *дзейнік*. На пытанні *што робіць? што рабіў? што будзе рабіць?* адказвае *выказнік*.
2. На зялёнай лугавіне каля хаты **пасвіліся** **куры**. **Кот Васька** **круціўся** побач. Раптам з неба каменем **зваліўся** **каршун**. **Драпежнік** **схапіў** чубатку. **Кот** **кінуўся** на каршуна. **Каршун** **пакінуў** курыцу.
3. Бабёр будуе *хатку на вадзе*. *Рачная* выдра робіць *нару каля вады*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Магчымыя варыянты для першай схемы:
Дзеці збіраюць ураджай. Маша рве парэчкі. Паўлік нясе кошык.
Магчымыя варыянты для другой схемы:
Света кладзе яблыкі ў вядро. Паўлік занясе яблыкі ў склеп.

Спампавана з сайта www.aversev.by

СЛОВА

Урокі 25—26. Значэнне слова. Аднaзначныя і мнагазначныя словы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што слова мае *лексічнае* значэнне. Словы, якія маюць *адно* значэнне, называюцца аднaзначнымі. Словы, якія маюць некалькі значэнняў, называюцца *мнагазначнымі*.
2. Выхад падземных вод на паверхню зямлі —   ніва.
   Шматкаляровая дуга на небе —   крыніца.
   Апрацаванае пад сяўбу або засеянае поле —   вясёлка.
3. 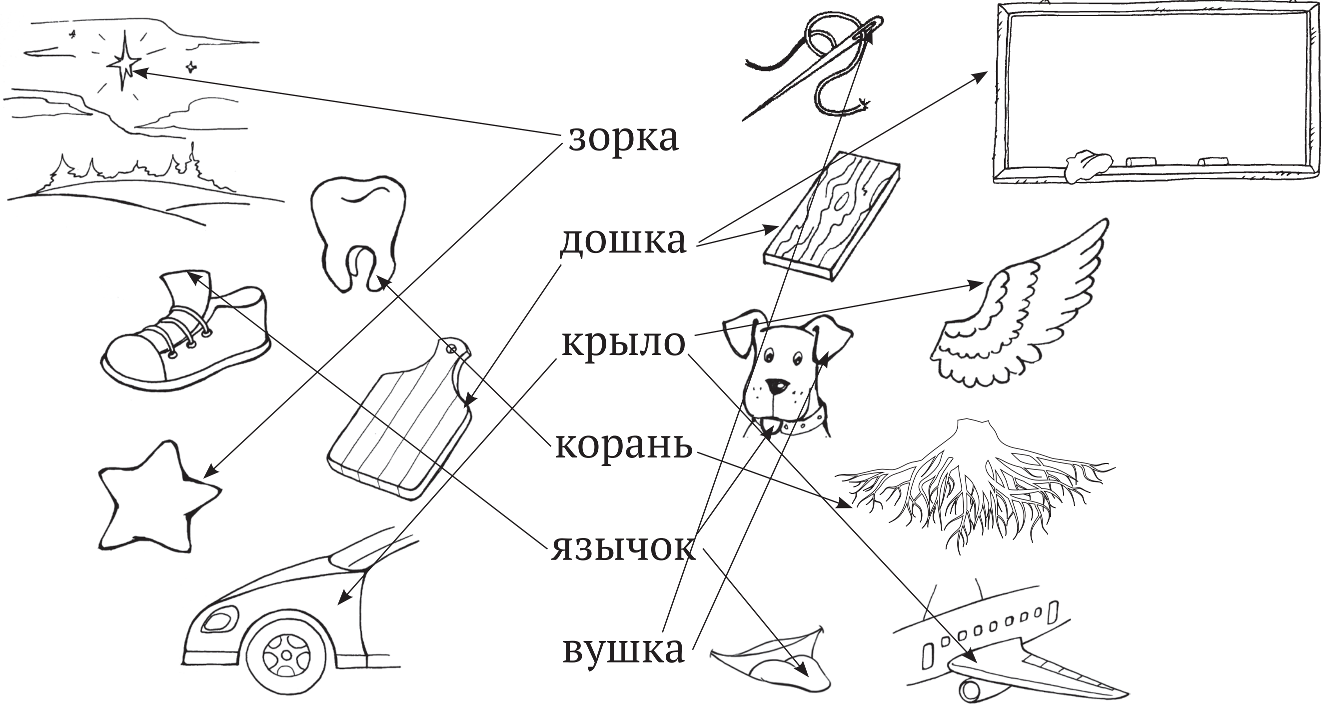

Працую над памылкамі

1. Аднaзначныя словы маюць *адно* значэнне. Мнагазначныя словы маюць *некалькі* значэнняў.
2. Сукенка, <u>ліст</u>, восень, <u>сліва</u>, <u>шапка</u>, <u>нумар</u>, <u>хлеб</u>, <u>месяц</u>, сонца.
3. *Корань*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пад хусцінку для красы
Таня **запраўляе** (*хавае*) валасы.
Малайчына наш Сярожа —
Запраўляе (*засцілае*) сам ён ложак.
Мама суп мне налівае
І смятанай **запраўляе** (*кладзе ў страву*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урок 27. Прамое і пераноснае значэнне слова

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што словы могуць ужывацца ў *прамым* і *пераносным* значэнні. Напрыклад, слова *залаты* ў спалучэнні *залаты пярсцёнак* мае *прамое* значэнне, а ў спалучэнні *залаты месяц* — *пераноснае* значэнне.
2. Жалезны характар, жалезны цвік; гарачы чай, гарачая пара́; цяжкая задача, цяжкі партфель; грыбны суп, грыбны дождж; хвост лісы, хвост цягніка.
3. Залатая, асенняя раніца!
   Хараством ты на свеце адна.
   Сонца ў пушчы глыбокай купаецца
   І ніяк не дастане да дна...

Працую над памылкамі

1. Прамое значэнне слова — гэта яго *асноўнае* значэнне. Пераноснае значэнне ўзнікае пры пераносе назвы з аднаго прадмета на другі на аснове іх *падабенства*.
2. Ласкавае кацяня, ласкавы вецер; горкія таблеткі, горкая праўда; гарачая печка, гарачая спрэчка; кіслы твар, кіслы яблык.
3. Наперагонкі

   Тоўсты дым
   І вецер тонкі
   Бегаюць наперагонкі.
   Вецер
   Даганяе дым,
   Зірк,
   А дым
   Растаў зусім.

Заданне для разумнікаў і разумніц

пр.
Над возерам *лётаюць* белакрылыя чайкі.
пер.
Лётаюць, сыплюцца зоркі-сняжынкі.
пр.
Усю зіму *спяць* у сваіх норках барсукі.
пер.
Пад снежнай коўдрай *спяць* руні палёў.
пр.
Дзяўчынка *купаецца* ў рэчцы.
пер.
Месяц *купаецца* ў хмарах.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урок 28. Сінонімы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што сінонімы — гэта словы, якія маюць *аднолькавае* ці *блізкае* значэнне.
2. ісці → крочыць
   смяяцца → рагатаць
   крычаць → гарланіць
   шчабятаць → ціўкаць
   згадваць → успамінаць
3. Аўтамабіль — *машына*, холад — *сцюжа*, смелы — *адважны*, бегчы — *імчацца*, пунсовы — *чырвоны*.

Працую над памылкамі

1. ☐ раніца, дзень, вечар
   ⊞ сябар, друг, пры́яцель
   ☐ чытаць, пісаць, рашаць
   ⊞ лодка, човен, байдарка
2. асілак → атлет
   касынка → хусцінка
   шум → гоман
   гультай → абібок
   маланка → бліскавіца
3. Полымя — *агонь*, водар — *пах*, алфавіт — *азбука*, доктар — *урач*, вучоба — *навука*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Абрус, настольнік, ~~дыван~~, сурвэтка.
Смешны, забаўны, пацешны, ~~худы~~.
Бегчы, імчаць, ~~цягнуцца~~, несціся.
Шпаркі, ~~смелы~~, жвавы, хуткі.
Па́церкі, ~~завушніцы~~, маністы, кара́лі.

Урок 29. Антонімы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што антонімы — гэта словы з *супрацьлеглым* значэннем.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. дарагі	складаны
просты	мокры
сыты	танны
сухі	сумны
вясёлы	галодны

3. Вечар — *раніца*, вузкі — *шырокі*, малады — *стары*, бегчы — *стаяць*, ноч — *дзень*.

Працую над памылкамі

1. Добры — злы, вясёлы — радасны, ціхі — шумны, сумны — маркотны, халодны — цёплы.

2. марудны	далёкі
блізкі	крывы
брудны	халодны
прамы	чысты
гарачы	хуткі

3. Смяяцца — *плакаць*, крычаць — *маўчаць*, суцешыць — *пакрыўдзіць*, кінуць — *падняць*, аддаць — *забраць*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Лёгка **браць**, ды цяжка *аддаваць*.
Барада як у **старога**, а розуму як у *малога*.
Не слухаў **малы**, не паслухае і *вялікі*.
З **вялікай** хмары *малы* дождж.
Рыхтуй **летам** сані, а *зімой* калёсы.

Урок 30. Словы, аднолькавыя па гучанні, розныя па значэнні

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў рускай і беларускай мовах ёсць словы, падобныя або аднолькавыя па гучанні, але розныя па *значэнні*.

2. Гасцінец —	газападобны стан вады.
Пакой —	вялікая бойкая дарога, шлях.
Дыван —	работа, занятак.
Па́ра —	памяшканне ў кватэры або доме.
Справа —	агароджа.
Плот —	саматканы ўзорчаты выраб.

Спампавана з сайта www.aversev.by

3. З носіка чайніка падымалася *па́ра*.
   На падлозе ляжаў прыгожы *дыван*.
   Певень пераскочыў праз *плот*.

Працую над памылкамі

1. Качка, гусь, справа, адпачынак, плот, паркан, краска, кветка, прозвішча, імя.
2. Ліст — → пісьмовае пасланне.
   Лік — → колькасць.
   Люты — → зімовы месяц.
   Вяселле — → святкаванне шлюбу.
   Краска — → кветка.
   Звон — → ударны інструмент.
3. На лузе цвітуць прыгожыя *краскі*.
   Алесь атрымаў *ліст* ад сябра.
   10 — гэта найменшы двухзначны *лік*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Беларуская мова	*Руская мова*
рэч	вещь
свет	мир
трус	кролик
мова	речь
гадзіна	час
час	время
святло	свет

СКЛАД СЛОВА

Урок 31. Роднасныя (аднакаранёвыя) словы. Корань слова

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што словы з аднолькавай часткай, у якой заключаецца асноўнае для іх лексічнае значэнне, называюцца *роднаснымі* або *аднакаранёвымі*.
   Агульная частка такіх слоў называецца *коранем*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. Дуб, дубок, дубовы, дубняк;
крык, крыкнуў, крыкун, крыклівы;
рыбак, рыбны, рыба, рыбка.
3. Хата, *хатка*, *хатні*.
Мыш, *мышка*, *мышаня* (*мышыны*).
Зубр, *зубрыха*, *зубраня* (*зубрыны*).

Працую над памылкамі

1. Корань — гэта *агульная* частка *роднасных* слоў.
2. Бяроза, бярозка, бярозавік, бярозавы;
праца, працоўны, працаваць, працавіты;
каса, касец, касьба, касавіца.
3. Шум, *шумны*, *шуміць*.
Грыб, *грыбок*, *грыбны* (*грыбнік*, *грыбніца*).
Гусь, *гусак*, *гусяня* (*гусіны*).

Заданне для разумнікаў і разумніц

Зуб, ~~зубр~~, зубны, зубасты;
лыжы, ~~лыжка~~, лыжнік, лыжня;
марак, ~~марыць~~, марскі, мора.

Урокі 32—34. Корань слова. Змены гукаў у каранях слоў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што пры ўтварэнні і змяненні слоў можа адбывацца змена гукаў (чаргаванне). Часцей за ўсё чаргаванне сустракаецца ў *каранях* слоў.
2. Г**о**рад, г***а***радок, г***а***радскі, заг***а***радны;
б**е**г, б***я***гун, б**е**гатня, б***я***жыць;
р***э***чка, р***а***ка, р***а***чны, р***а***чулка.
3. *сне**г** — сня**ж**ок* — *са**д** — са́**дз**іць*
лу***г*** — лу***ж***ок — ла***д*** — ла***дз***іць
*воў**к** — ваў**ч**ок* — *све**т** — свé**ц**іць*
паву***к*** — паву***ч***ок — мола***т*** — мало***ц***іць

Спампавана з сайта www.aversev.by

Працую над памылкамі

1. Снег, снежны; мароз, марозны; холад, халодны; дзень, дзянёк; мех, мяшок; зіма, зімовы; дзед, дзядок.
2. Лес, л**я**сок, л**я**сны;
мёд, м**я**док, м**я**довы;
пчолы, пч**а**ляр, пч**а**ліны;
дрэва, др**а**ўляны, др**а**ўніна.
3. *Кажу**х*** — *кажу**ш**ок*, фарту***х*** — фарту***ш***ок, шпа***к*** — шпа***ч***ок, бура***к*** — бура***ч***ок, бра***т*** — бра***ц***ік, бо***т*** — бо***ц***ік.

Заданне для разумнікаў і разумніц

І *но**с**ік* мае,
Ды не нюхае.
І *ву**ш**ка* мае,
Ды не слухае.
І каляровы *хво**сц**ік* мае,
Але і той штораз губляе.

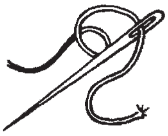

Урок 35. Правапіс парных звонкіх і глухіх зычных у корані слова

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што звонкія і глухія зычныя ў беларускай мове ўтвараюць наступныя пары: [б] — [***п***], [б’] — [***п’***], [г] — [***х***], [г’] — [***х’***], [д] — [***т***], [дз’] — [***ц’***], [з] — [***с***], [з’] — [***с’***], [ж] — [***ш***], [дж] — [***ч***].
Правапіс слоў з парнымі звонкімі і глухімі зычнымі трэба правяраць, калі парны зычны гук знаходзіцца ў *канцы* слова або перад *глухім* зычным.
2. Бераг, дуб, нож, мядзведзь, казка, мароз, хатка.
3. Во***з*** — *ва**з**ы*, но***с*** — *но**с**ік*, хо***д*** — *хо**дз**іць*, ка***с***ьба — *ко**с**іць*, ша***п***ка — *ша**п**ачка*, ло***д***ка — *ло**д**ачка*.

Працую над памылкамі

1. [***б***] — [п], [***б’***] — [п’], [***г***] — [х], [***г’***] — [х’], [***д***] — [т], [***дз’***] — [ц’], [***з***] — [с], [***з’***] — [с’], [***ж***] — [ш], [***дж***] — [ч].

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. Сусед, жэрдка, скрыпка, мошкі, сад, лапкі, табурэтка, кветкі, дождж, кут.
3. Дзе**т**кі — дзетачкі, дзеці;
   ра**д**кі — радасць, радочкі;
   бяро**з**ка — бяроза, бярозавы;
   ка**с**цы — каса, казка;
   сце**ж**ка — сцежачка, сцяг.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Зося захварэла, у яе *гры**п***.
Федзя знайшоў у лесе белы *гры**б***.
У салдата на галаве *ка**с**ка*.
Бабуля расказвае *ка**з**ку*.
Кожны чалавек павінен ведаць свой *ро**д***.
Хлопчык паклаў ягаду ў *ро**т***.

Урокі 36—39. Формы слова. Канчатак

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што пры змяненні слова ўтвараюцца *формы* гэтага ж слова. Зменная частка слова называецца *канчаткам*. Канчатак служыць для *сувязі* слоў у сказе.
   У некаторых формах слова канчатак можа быць не выражаны гукамі (літарамі). Такі канчатак называецца *нулявым* і выдзяляецца знакам [ ].
2. Кніга, кнігі, кніжка, з кнігаю, кнігу;
   чытае, чытаю, чытаюць, чытанка, чытаем;
   чырвоны, чырвоная, чырвоныя, чырванее.
3. *Заяц*[ ] — невялікі пушысты звярок. У *зайц*[*а*] доўгія вушы і кароткі хвост. Доўгія ногі дапамагаюць *зайц*[*у*] ратавацца ад ворагаў. А ворагаў у яго шмат. Вось лісіца гоніцца за *зайц*[*ам*]. Але дагнаць *зайц*[*а*] няпроста. Ён умее заблытаць свае сляды.

Працую над памылкамі

1. [+] Канчатак — зменная частка слова.
   [ ] Канчатак утварае новае слова.
   [+] Канчатак утварае форму слова.
   [+] Канчатак служыць для сувязі слоў у сказе.
2. Госц[і], гасц[ей], гасц[ямі].

Спампавана з сайта www.aversev.by

3. Пра *ваўка* ў народзе складзена шмат казак. У казках *воўк* злы, сквапны, дурны. Але гэта не так. *Ваўка* нельга прыручыць, таму і лічаць яго злым. І сквапным *ваўка* таксама не назавеш, бо ён дзеліцца здабычаю з іншымі *ваўкамі*. І ў розуме *ваўку* можна толькі пазайздросціць.

Заданне для разумнікаў і разумніц

А — Айчына. Арабіна.
Б — Бабёр. Буслянка. Брод.
В — Ваверка. Верабейка.
Г — Гумнішча. Гарызонт.
Д — Дуброва. Дом. Дарога.
Е — Еўропа. Ездавы.
Ё — Ёўня. Ёршык. Ёлка.
Ж — Жніво. Жур. Журавы.

Урокі 40—41. Прыстаўка

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыстаўка — гэта частка *слова*, якая стаіць перад *коранем* і служыць для *ўтварэння* слоў.
2. ***За***плыць за буёк, ***пера***плыць цераз раку, ***да***плыць да берага, ***ад***плыць ад прыстані, ***вы***плыць з глыбіні, ***пра***плыць дыстанцыю.
3. Рыжая дзяўчына
Залезла ноччу ў двор —
Курэй пералічыла
І ўсіх панесла ў бор. (*Ліса*)

Працую над памылкамі

1. [+] Прыстаўка — частка слова.
[+] Пры дапамозе прыстаўкі ўтвараецца новае слова.
[ ] Пры дапамозе прыстаўкі ўтвараецца форма слова.
[+] Прыстаўка стаіць перад коранем.
[ ] Прыстаўка стаіць пасля кораня.
2. *Дабегчы*, *прабегчы*, *перабегчы*, *выбегчы*, *адбегчы*.
3. Цягнецца нітка —
Без канца, без краю —
Лесам, **пералескам** (*лес*), полем,

Спампавана з сайта www.aversev.by

Каля гаю.
Ні яе **па****рваць** (*рваць*),
Ні ў клубок **зматаць** (*матаць*). (*Сцяжынка*)

Заданне для разумнікаў і разумніц

Самалёт ляцеў,
Да гары ***пад***ляцеў,
Вакол гары ***аб***ляцеў,
Ад гары ***ад***ляцеў,
У воблака ***ў***ляцеў,
З воблака ***вы***лецеў
І далей ***па***ляцеў.

Урок 42. Правапіс прыставак *аб-*, *ад-*, *над-*, *пад-*, *перад-*, *прад-*

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыстаўкі ***аб-***, ***ад-***, ***над-***, ***пад-***, ***перад-***, ***прад-*** пішуцца *нязменна*.
2. А***д***казаць, а***д***чапіць, а***д***круціць;
   па***д***сушыць, па***д***саліць, па***д***качаць;
   на***д***кусіць, на***д***пісаць, на***д***пілаваць.
3. Казаць — *адказаць* (*падказаць*), смажыць — *абсмажыць* (*падсмажыць*), пусціць — *адпусціць* (*падпусціць*), хітраваць — *абхітраваць*, крэсліць — *падкрэсліць* (*адкрэсліць*), секчы — *адсекчы* (*падсекчы*, *абсекчы*).

Працую над памылкамі

1. Прыстаўка ***аб-*** пішацца заўсёды з літарай ***б***. Прыстаўкі ***ад-***, ***пад-***, ***прад-***, ***перад-***, ***над-*** пішуцца нязменна з літарай ***д*** на канцы.
2. Стары лес высокай сцяной ***аб***ступіў возера. Раскрытыя кветачкі гарлачыка ***прад***казвалі добрае надвор’е. Дзядуля ***ад***піхнуўся ад зямлі вяслом. Лодка ***ад***плыла ад берага. Міхаська ***пад***чапіў на кручок нажыву. Раптам ***пад***скочыў паплавок. Хлопчык крыху ***ад***пусціў леску.
3. Касіць — *абкасіць* (*падкасіць*, *абкасіць*), месці — *падмесці* (*адмесці*, *абмесці*), класці — *падкласці* (*адкласці*, *абкласці*), бачыць — *прадбачыць*, плыць — *адплыць* (*падплыць*, *абплыць*), сохнуць — *абсохнуць* (*падсохнуць*, *адсохнуць*).

Спампавана з сайта www.aversev.by

Заданне для разумнікаў і разумніц

абвесці вакол пальца	сказаць праўду
абліць граззю	уціхамірыць
адбіцца ад рук	зрабіць непрыемнасць
адкрыць вочы	ашукаць
падкласці свінню	выйсці з-пад кантролю
абпілаваць рогі	зняважыць

Урокі 43—44. Правапіс прыставак, якія заканчваюцца на *з*, *с*

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў прыстаўках ***з-/с-***, ***раз-/рас-***, ***без-/бес-***, ***уз-/ус-*** літара ***з*** пішацца перад *звонкімі* зычнымі, а літара ***с*** — перад *глухімі* зычнымі.
2. ***З***ламаў, ***с***пілаваў;
   ра***с***паліў, ра***з***ліў;
   бе***с***карыслівы, бе***з***лімітны;
   у***с***класці, у***з***мацніць.
3. Не ***рас***кусіш арэх, зерня не ***з***'ясі.
   Не той сябар, хто мёдам губы мажа, а той, хто праўду ў вочы ***с***кажа.

Працую над памылкамі

1. У прыстаўках, якія заканчваюцца на ***з***, ***с***, літара ***з*** пішацца перад звонкімі зычнымі, а літара ***с*** — перад глухімі зычнымі.
2. Ра***с***тлумачыць, ра***з***глядаць; ***с***пыніцца, ***з***найсці; бе***с***працоўны, бе***з***надзейны; у***с***хваляць, у***з***дымаць.
3. Доўгі дзень,
   Цёплы дзень
   Адплывае за аблокі.
   Сіні цень,
   Сонны цень
   Адпаўзае ў кут далёкі.
   Збеглі зайкі ўсе ў лясы.
   Змоўклі птушак галасы.
   І буслы ў гняздо ***с***хавалі
   Свае доўгія насы.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Заданне для разумнікаў і разумніц

ра***с***кінуць мазгамі	пільна сачыць
ра***з***весці рукамі	знясіліцца, стаміцца
не ***с***пускаць з вачэй	выказаць расчараванне
збіцца з панталыку	паразважаць
ногі ***с***таптаць	заблытацца, разгубіцца

Урок 45. Падваенне зычных на стыку прыстаўкі і кораня

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што калі апошняя літара прыстаўкі і першая літара кораня супадаюць, то пішуцца *абедзве* літары.
2. Аддаць, адламаць, раззлавацца, разваліць, бессаромны, бесклапотны, бессямейны, беспаспяховы.
3. Бяззубы, аббегаць, паддобрыць, бясстрашны, бяссснежны.

Працую над памылкамі

1. У слове *аддзякаваць* пішуцца дзве літары ***д***, таму што адна з іх адносіцца да *прыстаўкі*, а другая — да *кораня*.
2. *Зоркі*.

   Бяззорнае (неба).
3. Бессэнсоўны — *сэнс*, рассадзіць — *садзіць*, раззлавацца — *злаваць* (*зло*), бясследна — *след*, рассмяшыць — *смяшыць* (*смех*).

Заданне для разумнікаў і разумніц

Рассцілаць, рассадзіць, ~~калоссе~~, рассудзіць;
аддаць, аддзяліць, аддзяжурыць, ~~суддзя~~.

Урок 46. Апостраф у словах з прыстаўкамі

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што апостраф пішацца пасля прыставак, якія заканчваюцца на *зычны*, перад літарамі ***е***, ***ё***, ***ю***, ***я***, ***і***, калі паміж зычным і галосным вымаўляецца гук [***й***].
2. Аб’ехаць, абысці, аб’яднацца, пераехаць, з’явіцца, пад’ехаць, паднесці.

Спампавана з сайта www.aversev.by

3. Два аўтамабілі *пад’ехалі* да бабулінай хаты. На навагоднее свята *з’ехалася* ўся сям’я. Дзеці пачалі ўпрыгожваць елачку. Хутка на галінках *з’явіліся* прыгожыя цацкі. Потым дзеці *з’елі* па цукерцы.

Працую над памылкамі

1. Апостраф пішацца пасля прыставак, якія заканчваюцца на зычны, перад літарамі ***е***, ***ё***, ***ю***, ***я***, ***і***, калі паміж зычным і галосным вымаўляецца гук [***й***].
2. Аб’явіў, аб’ехаў, аб’еўся, ~~абляцеў~~;
з’ехаліся, ~~збегліся~~, з’еў, з’явіўся;
пад’ехаў, пад’еў, ~~падсілкаваўся~~, пад’ёмны.
3. Хлопчыкі *аб’ехалі* на лыжах невялікі лясок. Потым яны *пад’ехалі* да горкі. Лыжнікі *ўз’ехалі* на вяршыню гары. Потым па чарзе *з’ехалі* ўніз.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пасля дажджу бывае,
Паўнеба закрывае.
Дуга прыгожая, каляровая
З’явіцца, затым растане. (*Вясёлка*)

Закіну палку,
заб’ю — не галку,
здыму — не пер’е,
з’ем — не мяса. (*Вуда і рыба*)

Урок 47. Напісанне прыставак і прыназоўнікаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыстаўка — гэта *частка* слова, а прыназоўнік — *асобнае* слова. Каб адрозніць прыназоўнік ад прыстаўкі, трэба *паставіць* паміж прыназоўнікам і наступным словам яшчэ *адно слова*.
2. Забег за вугал, злез з печы, аб’явіў аб сходзе, даплыў да берага, пакаціўся па дарозе.
3. Вавёрка

Скок вавёрка ***па*** сасне —
Паляцеў ***з*** галінак снег.
Пад сасною зайка спаў —
Ён адразу белы стаў.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Працую над памылкамі

1. ☒ Прыназоўнік — асобнае слова.
   ☒ Паміж прыназоўнікам і наступным словам можна паставіць яшчэ адно слова.
   ☒ Прыстаўка — частка слова.
   ☐ Прыстаўка пішацца асобна.
2. Прыбег, прынёс, пры дарозе, прыбярэжны;
   з'еў, зламаў, зрэзаў, з дрэва;
   над горадам, надпіс, над радком, над галавой.
3. ***Па***йшоў коўзацца каток
   На рачулку, ***на*** лядок.
   Як імчаўся, ***на*** хаду
   Праваліўся ў ваду.
   Замачыў ён чаравічкі,
   І касцюм, і рукавічкі.
   Нетрывалы быў лядок,
   Непаслушны быў каток...

Заданне для разумнікаў і разумніц

Жылі-былі Коцік і Пеўнік. Коцік ***на*** паляванне хадзіў, а Пеўнік есці варыў, хатку ***пад***мятаў, песні спяваў.

Пайшоў неяк Коцік ***у*** лес. ***Пры***бегла ***да*** хаткі Лісіца і кажа:

— Пеўнічак, пусці мяне ***ў*** хатку ***ад***пачыць!

Пеўнік пусціў Лісіцу, а яна ***с***хапіла яго і ***па***несла. ***За***крычаў Пеўнік ***на*** ўвесь лес:

— Коце, браце! Мяне Ліска нясе
У высокія горы,
У глыбокія норы,
Па барах, ***па*** карчах,
Аж бярэ мяне страх!..

Прыбег Коцік, ***ада***браў ***у*** Лісіцы Пеўніка, ***за***вёў ***у*** хатку і зноў ***па***йшоў ***на*** паляванне.

Урок 48. Суфікс

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што суфікс — гэта *частка* слова, якая стаіць пасля *кораня* і служыць для *ўтварэння* слоў.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. Пайшоў **каток** у **лясок**,
Знайшоў белы **паясок**.
Пайшоў **каток** пад **масток**,
Злавіў **рыбку** за **хвасток**.
3. Ружовы — *ружовенькі*, шустры — *шустранькі*, мяч — *мячык*, конь — *конік*, слуп — *слупок*, піраг — *піражок*, печ — *печка*.

Працую над памылкамі

1. ☒ Суфікс — гэта частка слова.
☐ Суфікс стаіць перад коранем.
☒ Суфікс служыць для ўтварэння новых слоў.
☒ Суфікс стаіць пасля кораня.
2. Хатка, рэчка, траўка, беражок, хмарка, дожджык.
3.

лапа — *лапка*	*ліст* — *лісцік*
ліса — *ліска*	хвост — *хвосцік*
сіні — *сіненькі*	*пень* — *пянёк*
лёгкі — *лёгенькі*	цень — *цянёк*

Заданне для разумнікаў і разумніц

Галоўка — *галава*, канаўка — *канава*, бародка — *барада*, рыбка — *рыба*, ножка — *нага*.

Урок 49. Значэнні суфіксаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што пры дапамозе суфіксаў ***-ан-***, ***-ян-*** утвараюцца назвы *дзіцянят жывёл*, пры дапамозе суфіксаў ***-іст-***, ***-ыст-***, ***-ар-***, ***-ор-***, ***-чык-***, ***-шчык-*** — назвы *людзей* паводле іх *заняткаў*, *прафесій*.
2. Слон — *сланяня*, мыш — *мышаня*, ліса — *лісяня*, алень — *аленяня*, вуж — *вужаня*.
3. На гітары грае *гітарыст*. У тэатры выступае *артыст*. На сцэне танцуе *танцор*. У футбол іграе *футбаліст*.

Працую над памылкамі

1. Словы — назвы дзіцянят жывёл утвараюцца пры дапамозе суфіксаў ***-ан-***, ***-ян-***.
Словы — назвы людзей паводле заняткаў, прафесій утвараюцца пры дапамозе суфіксаў ***-іст-***, ***-ыст-***, ***-ар-***, ***-ор-***, ***-чык-***, ***-шчык-***.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. У кошкі — *кацяня*, у казы — *казляня*, у вавёркі — *ваверчаня*, у курыцы — *кураня*, у гусі — *гусяня*, у качкі — *качаня*.
3. Валейбол — *валейбаліст*, груз — *грузчык*, шахта — *шахцёр*, разведка — *разведчык*, ліхтар — *ліхтаршчык*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

кранаўшчык

рыбак

лётчык

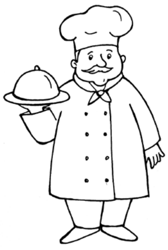

кухар

таксіст

Урок 50. Падваенне зычных на стыку кораня і суфікса

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што калі корань заканчваецца на ***н***, а суфікс пачынаецца з гэтай літары, то пішуцца *абедзве* літары.
2. Каменны, кішэнны, ранні, дзённы, лімонны.
3. Футболь***н***ы мяч, ако***нн***ае шкло, адце***нн***і колеру, азёр***н***ая вада, прыдо***нн***ыя рыбы, паўноч***н***ы вецер, тума***нн***ая раніца.

Працую над памылкамі

1. У слове *маліннік* пішуцца дзве літары ***н***, таму што адна з іх адносіцца да *кораня*, а другая — да *суфікса*.
2. Камень — *каменны*, кішэнь — *кішэнны*, акно — *аконны*, дзень — *дзённы*, лімон — *лімонны*.
3. Балко***нн***ыя дзверы, штодзё***нн***ыя справы, птушы***н***ыя спевы, драўля***н***ая мэбля, ра***нн***і час, вясе***нн***і дзень, мышы***н***ы хвосцік.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Заданне для разумнікаў і разумніц

Машына — *машыннае* масла,
акно — *аконная* рама,
лімон — *лімонны* сок,
кішэнь — *кішэнны* ліхтарык,
раён — *раённая* алімпіяда.

ЧАСЦІНЫ МОВЫ

Урок 51. Агульнае паняцце пра самастойныя і службовыя часціны мовы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што словы ў мове падзяляюцца на вялікія групы — *часціны мовы*. Кожная часціна мовы мае сваё *значэнне*, адказвае на свае *пытанні*, мае свае *прыметы*, выконвае сваю ролю ў *сказе*. Прыназоўнікі служаць для *сувязі* слоў у сказе.

2.

Назвы прадметаў (назоўнікі)	Назвы прымет (прыметнікі)	Назвы дзеянняў (дзеясловы)
святло	светлы	свеціць
шум	шумны	шуміць

3. *прым.* *пр.*
Веснавое сонца
пр. *дз.*
Росы падбірае.
дз. *пр.*
Вылецела ў поле
пр. *прым.*
Пчолка залатая.

Працую над памылкамі

1. [+] Кожная часціна мовы мае сваё значэнне.
[ ] Усе часціны мовы адказваюць на аднолькавыя пытанні.
[+] Кожная часціна мовы адказвае на свае пытанні.
[+] Кожная часціна мовы выконвае сваю ролю ў сказе.

Спампавана з сайта www.aversev.by

2. Свеціць, плыве — гэта назвы *дзеянняў*.
Цёплае, лёгкае — гэта назвы *прымет*.
Сонца, воблака — гэта назвы *прадметаў*.

3. Прыгрэла (*дз.*) цёплае (*прым.*) сонейка (*пр.*). Зацвілі (*дз.*) першыя (*прым.*) краскі (*пр.*).

Заданне для разумнікаў і разумніц

Назвы прадметаў (назоўнікі)	Назвы прымет (прыметнікі)	Назвы дзеянняў (дзеясловы)
крык	*крыклівы*	*крычыць*
смех	смешны	*смешыць*
весялосць	*вясёлы*	весяліцца
гоман	*гаманлівы*	*гамоніць*

Урок 52. Назоўнік як часціна мовы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што назоўнікі — гэта словы, якія абазначаюць *прадметы* і адказваюць на пытанні *хто?* або *што?* Словы, якія называюць людзей і жывёл, адказваюць на пытанне *хто?* Астатнія словы — назвы прадметаў адказваюць на пытанне *што?*
2. Адказваюць на пытанне *хто?* (сіні колер): *дзіця (дзіцё), Глеб, Ігар, Віця, Пеця, шпак, Света, гуска, Жэня, Оля.*
Адказваюць на пытанне *што?* (зялёны колер): *лаўка, клумба, ліпка, дом, ганачак, дарожка.*
3. Лес (*наз.*) напоўніўся звонкімі галасамі (*наз.*).

Працую над памылкамі

1. Вецер, ноч, ~~спіць~~, мядзведзь — *назоўнікі.*
Зорка, бяроза, дождж, ~~салавей~~ — *назоўнікі, якія адказваюць на пытанне* што?
Ластаўка, ~~кветка~~, дзяўчынка, матылёк — *назоўнікі, якія адказваюць на пытанне* хто?
2. Байка, пойма, небакрай,
Звычай, майстар, верабей,
Зайздрасць, лейка, рой, трамвай,
Вырай, вулей, чарадзей.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Чайка, гай, герой, гультай,
Бой, жалейка, клей, алей,
Усёзнайка, батэрфляй,
Вейка, геній, майка, глей...

3. Ранішняе сонейка (*наз.*) разбудзіла (*наз.*) жаўрука.

Заданне для разумнікаў і разумніц

што?	*хто?*
пошта	*паштальён*
шахта	*шахцёр*
чыгунка	*чыгуначнік*
бібліятэка	*бібліятэкар*
гардэроб	*гардэробшчык*

Урок 53. Адзіночны і множны лік назоўнікаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што назоўнікі змяняюцца па *ліках*. Назоўнікі ў форме адзіночнага ліку абазначаюць *адзін* прадмет. Назоўнікі ў форме множнага ліку абазначаюць *два* і *больш* прадметы.

2. Сонца (*адз. л.*) грэе, прыпякае;
Лёд (*адз. л.*) на рэчцы (*адз. л.*) затрашчаў.
Цёплы вецер (*адз. л.*) павявае,
Хмар (*мн. л.*) дажджлівых нам прыгнаў.
Вось і бусел (*адз. л.*) паказаўся,
Гусі (*мн. л.*) дзікія крычаць.
Шпак (*адз. л.*) на дубе (*адз. л.*) расспяваўся,
Жураўлі (*мн. л.*) ўжо ляцяць.

3. колас — *калас***ы**
дрэва — *дрэв***ы**
гняздо — *гнёзд***ы**
стог — *стаг***і**
голас — *галас***ы**
балота — *балот***ы**

Спампавана з сайта www.aversev.by

Працую над памылкамі

1. Назоўнік *крыніца* мае форму *адзіночнага* ліку, таму што ён абазначае *адзін* прадмет.
   Назоўнік *птушкі* мае форму *множнага* ліку, таму што абазначае *некалькі* прадметаў.
2. Сунічкі

   адз. л.
   Каля поўнае крынічкі
   мн. л.
   Пахаваліся сунічкі
   мн. л. *мн. л.*
   Пад сцяблінкі і лісты
   адз. л.
   І за ельнічак густы.
   адз. л. *адз. л.*
   З раніцы да ночкі
   мн. л.
   Бомкаюць званочкі,
   адз. л.
   Галасочкам тонкім
   мн. л.
   Клічуць іх рамонкі...
3. Баравікі

   Белыя *грыбы* растуць у розныя *поры* года. Першымі ў чэрвені з'яўляюцца *каласавікі*. Потым з пачаткам жніва ў барах высыпаюць *жніўнікі*. А восенню грыбнікоў радуюць прыгажуны *лістападнікі*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Назоўнікі ў адзіночным ліку (сіні колер): *дабрадзей, дуга, даведка, дыктар, дождж, дзічына, дэталь, дошкі, дворнік, дзеяч, далягляд, дзяўчына, дзяцел.*
Назоўнікі ў множным ліку (зялёны колер): *дрожкі, драпежнікі, дойліды, даяркі, дошкі, дыназаўры, дыні, дочкі.*

Дабрадзей — той, хто робіць добрыя справы.
Дрожкі — лёгкая адкрытая конная павозка.
Дойлід — архітэктар.
Далягляд — прастор, які можна акінуць вокам.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урокі 54—55. Назоўнікі, якія маюць адну форму ліку

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што некаторыя назоўнікі ўжываюцца толькі ў форме *адзіночнага* ліку або толькі ў форме *множнага* ліку.
2. Назоўнікі, якія ўжываюцца толькі ў адзіночным ліку (сіні колер): *грэчка, футбол, тэніс, торф.*
   Назоўнікі, якія ўжываюцца толькі ў множным ліку (зялёны колер): *вілы, джынсы, духі́, суткі, жмуркі.*
3. Грае вечар на <u>цымбалах</u> *(мн. л.)*,
   Плаўна <u>музыка</u> *(адз. л.)* цячэ,
   <u>Месяц</u> *(адз. л.)* у блакітных далях
   Пакруглеў і паярчэў.

   Пахне мёдам, пахне <u>кропам</u> *(адз. л.)*
   Напаўсоннае сяло,
   І малінавым сіропам
   <u>Сонца</u> *(адз. л.)* <u>захад</u> *(адз. л.)* абліло.

Працую над памылкамі

1.

Адз. лік	Мн. лік
фарба	фарбы
~~акуляр~~	акуляры
~~вёдры~~ *вядро*	~~вядро~~ *вёдры*
мэбля	~~мэблі~~
~~цымбала~~	цымбалы

2.

Могуць ужывацца		
толькі ў форме адзіночнага ліку	**толькі ў форме множнага ліку**	**і ў адзіночным, і ў множным ліку**
бульба	акуляры	вочы
жыта	граблі	буракі
пшаніца	нажніцы	ніткі

Спампавана з сайта www.aversev.by

3. На кірмашы

Пад сценамі княжага замка праводзіўся кірмаш. З бліжэйшых вёсак людзі прывезлі на кірмаш мёд, збожжа (*адз. л.*), малако (*адз. л.*), смятану (*адз. л.*), масла, яйкі. Сяляне маглі выменяць прадукты харчавання (*адз. л.*) на прылады працы: вілы (*мн. л.*), косы, абцугі (*мн. л.*), сякеры, лапаты. Гандляры прадавалі «заморскія» тавары: чай, каву (*адз. л.*), перац, шоўк, фарфор (*адз. л.*).

Заданне для разумнікаў і разумніц

крупа (*ед. ч.*) — *крупы* (*мн. л.*)
дверь (*ед. ч.*) — *дзверы* (*мн. л.*)
поведение (*ед. ч.*) — *паводзіны* (*мн. л.*)
семена (*мн. ч.*) — *насенне* (*адз. л.*)
фрукты (*мн. ч.*) — *садавіна* (*адз. л.*)
овощи (*мн. ч.*) — *агародніна* (*адз. л.*)

Урокі 56—58. Род назоўнікаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што назоўнікі ў форме адзіночнага ліку адносяцца да аднаго з трох родаў: *мужчынскага*, *жаночага* або *ніякага*.
Да назоўнікаў *мужчынскага* роду можна падставіць словы *ён*, *мой*. Да назоўнікаў *жаночага* роду — *яна*, *мая*. Да назоўнікаў *ніякага* роду — *яно*, *маё*.
Нельга вызначыць род у назоўнікаў, якія ўжываюцца толькі ў форме *множнага* ліку.

2. Вярб[а] (*ж. р.*), пень[ ] (*м. р.*), жыцц[ё] (*н. р.*), чытанн[е] (*н. р.*), тапол[я] (*ж. р.*), пальм[а] (*ж. р.*), звон[ ] (*м. р.*), даль[ ] (*ж. р.*), клуб[ ] (*м. р.*), здарэнн[е] (*н. р.*), воўк[ ] (*м. р.*), дупл[о] (*н. р.*).

3. Сталяры

Мы са Слаўкам — сталяры (*м. р.*):
Робім лаўку на двары.
Жоўтыя апілкі
Сыплюцца з-пад пілкі.

Спампавана з сайта www.aversev.by

ж. р. *м. р.*
Стружкі з-пад рубанкаў —

м. р.
Вязкай абаранкаў...

Працую над памылкамі

1. Назоўнік *Радзіма жаночага* роду, таму што да яго можна падставіць словы *яна*, *мая*.
   Назоўнік *народ мужчынскага* роду, таму што да яго можна падставіць словы *ён*, *мой*.
   Назоўнік *шчасце ніякага* роду, таму што да яго можна падставіць словы *яно*, *маё*.
2. Гадзіннік, час, ~~хвіліна~~, тыдзень, чацвер — *м. р.*
   Стагоддзе, сузор'е, неба, ~~зорка~~, сонца — *н. р.*
   Маланка, вясёлка, навальніца, хмара, ~~ападкі~~ — *ж. р.*
3. Нашы птушкі
   У нашым краі — Беларусі —
   Ёсць буслы (*м. р.*), сарокі (*ж. р.*), гусі (*ж. р.*),
   Качкі (*ж. р.*), чыбісы (*м. р.*), саколкі (*м. р.*),
   Чаплі (*ж. р.*), совы (*ж. р.*), перапёлкі (*ж. р.*),
   Каршуны (*м. р.*), сіваваронкі (*ж. р.*),
   Жаўранкі (*м. р.*), шчыглы (*м. р.*) і слонкі (*ж. р.*),
   Галкі (*ж. р.*), крумкачы (*м. р.*), вароны (*ж. р.*),
   Галубочкі (*м. р.*) нахахлёны...

Заданне для разумнікаў і разумніц

У рускай мове	У беларускай мове
листва (*ж. р.*)	*лісце* (*н. р.*)
кофе (*м. р.*)	*кава* (*ж. р.*)
тень (*ж. р.*)	*цень* (*м. р.*)
салат (*м. р.*)	*салата* (*ж. р.*)
пыль (*ж. р.*)	*пыл* (*м. р.*)

Урокі 59—60. Змяненне назоўнікаў па пытаннях

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў сказе назоўнікі звязваюцца з іншымі словамі і змяняюць сваю *форму*. Яны могуць адказваць на пытанні *хто? што? каго? каму? кім?* і інш.

Спампавана з сайта www.aversev.by

што? дзе? каля чаго?

2. У лесе **расла** *сасна*. *Каля сасны* **прытулілася** бярозка. Але *сасне*

чаму? дзе? пад чым? дзе? на чым?

гэта **не шкодзіць**. Вожык **зрабіў** *пад сасной* норку. *На сасне* **знайшла** сабе прытулак вавёрка.

3. Ласка

Прыгожае імя далі нашы продкі *ласц[ы]*. Ды і сама яна вельмі прыгожая. На спіне *ў ласк[і]* карычневае футра. На жывоціку яно белае. Ад *ласк[і]* ніводная мыш не ўцячэ. Сваё гняздо *ласк[а]* будуе ў дуплах старых дрэў. Часам яна селіцца пад падлогаю ў хаце. Людзі рады суседству з *ласк[ай]* (*ласк[аю]*).

Працую над памылкамі

1. ☐ Лес, лясок, лесавік, ляснік.
   ⊞ Зубр, зубры, зубра, зубрам.
   ☐ Елка, ельнік, ельнічак, яліна.

2. Каліна

што? дзе? на чым?

Расце на ўзлессі *калін[а]*. Вясною на *калін[е]* **з'яўляюцца** пышныя

чаму?

суквецці. Усе дрэвы **зайздросцяць** *калін[е]*.

што?

Летам *калін[а]* **становіцца** непрыкметнай. Замест прыгожых кветак падрастаюць зялёненькія ягадкі.

з чаго?

Увосень ападуць **лісточкі** *з калін[ы]*. Зазіхацяць чырвонымі грон-

чаго?

камі паспеўшыя **ягады** *калін[ы]*. Кожны спыніцца, каб **палюба-**

чым?

вацца *калін[аю]*.

3. Сустрэўся (*з кім?*) *з вавёрк[ай]* (*вавёрк[аю]*), ласунак (*для каго?*) *для вавёрк[і]*, пачаставаў (*каго?*) *вавёрк[у]*, сябраваў (*з кім?*) *з вавёрк[ай]* (*вавёрк[аю]*), прынёс (*каму?*) *вавёрц[ы]*.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Заданне для разумнікаў і разумніц

Дружная *праца* — крыніца багацця.
Хочаш добра жыць, павінен *працу* любіць.
Ад *працы* рукі не сохнуць.
Хвалько любіць хваліцца, а ў *працы* не гадзіцца.
Мазалёваю *працай* не здабудзеш палацаў.

Урок 61. Прыметнік як часціна мовы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыметнікі — гэта словы, якія абазначаюць *прыметы* прадметаў і адказваюць на пытанні *які? якая? якое? якія?* Прыметнік у сказе звязваецца з *назоўнікам*. Ён часцей бывае *дададзеным* членам сказа.
2. Лоўж, <u>зялёны</u>, <u>белы</u>, глог,
Ластаўка, <u>вясёлы</u>, келля,
Лесавік, ласун, бярлог,
Локаць, <u>лепшы</u>, <u>ліпкі</u>, зелле.
Лічба, лайнер, лань, калач,
Лівень, ложак, лад, <u>лазовы</u>.
Ну а ты цяпер пазнач:
Дзе — прыметнік,
Дзе — назоўнік.
3. Каля нашай вёскі цячэ *балоцістая* рэчка. Па яе берагах растуць *балотныя* расліны. Па нашай рэчцы не ходзіць *водны* транспарт. Затое ў ёй жыве *вадзяны* павук.

Працую над памылкамі

1. *што? хто? <u>які?</u> <u>якая?</u> што робіць? <u>якое?</u> <u>якія?</u>*
2. Пад сасной
Я стаю пад <u>гонкай</u>
<u>Залатой</u> сасонкай,
<u>Велічнай</u>, <u>пахучай</u>,
Як струна, <u>пявучай</u>.
А яна вяршыняй
У прасторы <u>сіняй</u>
Воблакі люляе,
Дожджык атрасае.

Спампавана з сайта www.aversev.by

3. *Гоначны* веласіпед, *гончы* сабака;
конны спорт, *конскі* хвост;
лядовы палац, *ледзяны* каток;
сытны абед, *сыты* чалавек;
суседні пад’езд, *суседскі* кот.

Заданне для разумнікаў і разумніц

упарты як → асёл
злы як → сабака
галодны як → воўк
чырвоны як → рак
грозны як → леў
маўклівы як → рыба

Урокі 62—64. Змяненне прыметнікаў па родах

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыметнікі змяняюцца па *родах*. Прыметнікі стаяць у тым жа родзе, што і *назоўнікі*, з якімі яны звязаны па *сэнсе*.

2. *ж. р.* (*якая?*) Вясков[ая] вуліца, *н. р.* (*якое?*) добр[ае] надвор’е, *м. р.* (*які?*) смачн[ы] сняданак.

3. Мой пакой

Вось мой любім[***ы***] (*м. р.*) пакой. У пакоі вялік[***ае***] (*н. р.*) акно. Побач з акном стаіць мякк[***і***] (*м. р.*) ложак. Для працы ёсць пісьмов[***ы***] (*м. р.*) стол. На ім стаіць нов[***ы***] (*м. р.*) камп’ютар, ярк[***ая***] (*ж. р.*) лямпа. Над сталом вісіць кніжн[***ая***] (*ж. р.*) паліца.

Працую над памылкамі

1. Род прыметніка залежыць ад *роду назоўніка*.
Прыметнікі ў мужчынскім, жаночым і ніякім родзе адрозніваюцца *канчаткамі*.

2. *н. р.* (*якое?*) Цікав[ае] падарожжа, *м. р.* (*які?*) нов[ы] горад, *м. р.* (*які?*) бацькоўск[і] край, *ж. р.* (*якая?*) шчодр[ая] зямля, *ж. р.* (*якая?*) маленьк[ая] дзяўчынка, *н. р.* (*якое?*) ласкав[ае] сонейка, *м. р.* (*які?*) белакрыл[ы] бусел.

Спампавана з сайта www.aversev.by

м. р. *м. р.* *м. р.*

3. Нов***ы***, высок***і***, цаглян***ы*** *дом*;

м. р. *м. р.* *м. р.*

наліўн***ы***, салодк***і***, сакавіт***ы*** *яблык*;

ж. р. *ж. р.* *ж. р.*

беластвол***ая***, высок***ая***, стройн***ая*** *бяроза*;

м. р. *м. р.* *м. р.*

раптоўн***ы***, моцн***ы***, летн***і*** *дождж*;

н. р. *н. р.* *н. р.*

цёпл***ае***, прыгож***ае***, чорн***ае*** *паліто*;

ж. р. *ж. р.* *ж. р.*

гучн***ая***, задорн***ая***, народн***ая*** *песня*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Ружовы верш

м. р. *ж. р.*

Ружовы **фламінга** ў *ружовай* **вадзе**

н. р.

ружовае **пер’е** перабірае.

н. р.

У **небе** *ружовым* чароды аблок

н. р.

Ружовае **сонца** пераганяе.

Урокі 65—66. Змяненне прыметнікаў па ліках

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыметнікі змяняюцца па *ліках*. У множным ліку яны адказваюць на пытанне *якія?* і маюць канчаткі ***-ія***, ***-ыя***. Прыметнікі стаяць у тым жа ліку, што і *назоўнікі*, з якімі яны звязаны па сэнсе.
2. Кліча родны край

Як убачу ў полі жыта,

мн. л.

Залатыя каласы,

адз. л. *адз. л.*

Ці бясконцы лён блакітны,

адз. л.

Ці адчую рай лясны —

мн. л.

Клічуць родныя мясціны,

Спампавана з сайта www.aversev.by

Паўстае ў характве

адз. л. *адз. л.*
Край жадан[ы], край адзін[ы],
Дзе з’явіўся я на свет.

3. *Кветкав**ыя*** паляны, *квяціст**ыя*** сукенкі; *цікав**ыя*** гісторыі, *цікаўн**ыя*** дзеці; *старажытн**ыя*** за́мкі, *стар**ыя*** туфлі.

Працую над памылкамі

1. Прыметнік *сакавітыя* ў спалучэнні *сакавітыя яблыкі* мае форму *множнага* ліку, таму што адказвае на пытанне *якія?*, мае канчатак ***-ыя*** і адносіцца да назоўніка *яблыкі* ў *множным* ліку.
2. Веснавая раніца
Ціха абуджаюцца
мн. л.
Росн[ыя] палі,
адз. л.
Веснав[ая] раніца
Крочыць па зямлі…

мн. л.
Промнямі агніст[ымі]
Саграе зямлю,
мн. л.
Зерні залаціст[ыя]
Кідае ў раллю.

3. промні **сонца** — *сонечн[ыя]* промні
венікі з **бярозы** — *бярозав[ыя]* венікі
сады з **вішнямі** — *вішнёв[ыя]* сады
гнёзды **птушак** — *птушын[ыя]* гнёзды
пірагі з **пшаніцы** — *пшанічн[ыя]* пірагі

Заданне для разумнікаў і разумніц

свежы вецер — *халодн**ы***
свежая газета — *сённяшн**яя***
свежы след — *нядаўн**і***
свежая трава — *малад**ая***
свежая бялізна — *чыст**ая***

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урокі 67—68. Дзеяслоў як часціна мовы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы — гэта словы, якія абазначаюць *дзеянне* прадмета і адказваюць на пытанні *што робіць? што рабіў? што зрабіў? што будзе рабіць? што зробіць?* і інш.
   Дзеяслоў у сказе часцей бывае *выказнікам*.
2. Гром, грыміць, громавы; пыльны, пыл, пыліць; шуміць, шумны, шум; бег, бегавая, бяжыць; чысціць, чысты, чысціня.
3. ісці → стаяць
   згубіць → знайсці
   кінуць → падняць
   наліць → выліць
   успомніць → забыць

Працую над памылкамі

1. *хто? што робіць? што? які? якая? што зрабіў? якое? што зраблю? якія? што робяць?*
2. Падшыванец, плот, палас,
   Паратунак, пазіраць, палетак,
   Паляваць, падлесак, прас,
   Прызба, проса, пасека, падлетак.
   Паляцець, падбіць, парог,
   Пахіліцца, пратаптаць, паляна,
   Пральня, палячыць, пірог,
   Прыструніць, прысяга, плыт, пашана...
3. Гаварыць — маўчаць, смяяцца — рагатаць, весяліцца — сумаваць, крычаць — шаптаць, адчыніць — адкрыць.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Лежань лежма *ляжыць*,
Седзень седзьма *сядзіць*,
Бягун бегма *бяжыць*,
Крыкун крычма *крычыць*,
Гультай гульма *гуляе*,
Абібок бок *абівае*.

У кожным радку сустракаюцца роднасныя словы.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урок 69. Адзіночны і множны лік дзеясловаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы змяняюцца па ліках. Дзеясловы ў форме адзіночнага ліку абазначаюць дзеянне *аднаго* прадмета. Дзеясловы ў форме множнага ліку абазначаюць дзеянне *некалькіх* прадметаў.

2. *адз. л.*
Ветрык краскі чуць калыша,
мн. л.
Травы шалясцяць.
адз. л.
Луг зялёны жыццём дыша —
мн. л.
Конікі трашчаць.

3. *адз. л.* *адз. л.* *мн. л.*
Сонейка *грэе* зямлю. Лёгкі ветрык *калыша* траву. У лузе *цвітуць*
мн. л. *мн. л.*
рамонкі. Весела *шчабечуць* птушкі. У траве *трашчаць* конікі.

Працую над памылкамі

1. Грэе, прыпякае, узышло, схаваецца — *адз. л.*
Чырванеюць, зіхацяць, красаваліся, зацвітуць — *мн. л.*

2. Бабры

адз. л.
Бабёр габлюе бервяно,
адз. л.
Бабрыха кроіць палатно,
А поруч, каля хаты,
мн. л.
Гуляюць **бабраняты**.

3. *мн. л.* *мн. л.*
Бабры *жывуць* ля берагоў маленькіх рэчак. Бабры цудоўна *плава-*
мн. л. *адз. л.* *мн. л.*
юць і *ныраюць*. Пляскаты хвост *служыць* рулём. Бабры *харчуюцца*
мн. л.
галінкамі дрэў або травой. Зубы ў бабра *растуць* усё жыццё.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Май

адз. л.
Гэты час люблю дзівосны!
Салаўіны ранні золак.

Спампавана з сайта www.aversev.by

адз. л.
Тчэ вясна на вечных кроснах
Дываны з чароўных зёлак.
мн. л.
Гнуць траву да долу росы,
адз. л.
Сонца сочыць краем вока,
адз. л.
Як вярба палошча косы
У рачулцы неглыбокай.

Урокі 70—71. Час дзеясловаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы могуць перадаваць час дзеяння — цяперашні, прошлы і будучы. Дзеясловы ў форме *цяперашняга* часу абазначаюць дзеянне, якое адбываецца зараз. Дзеясловы ў форме *прошлага* часу абазначаюць дзеянне, якое адбывалася раней. Дзеясловы ў форме *будучага* часу абазначаюць дзеянне, якое адбудзецца пазней.
2. Зацвітаў на полі лён
Як **зацвіў** (*пр. ч.*) на полі лён,
Стаў (*пр. ч.*) блакітны ўвесь загон,
Дзумкаюць (*цяп. ч.*) рупліўкі пчолы,
Гул **стаіць** (*цяп. ч.*) паўсюль вясёлы.
Дзеці **выбеглі** (*пр. ч.*) на поле,
Сёння ўвесь загон **праполюць** (*буд. ч.*)…
3. Чытае — *чытаў — будзе чытаць.*
Думае — *думаў — будзе думаць.*
Рашае — *рашаў — будзе рашаць.*

Працую над памылкамі

1. Грымнуў, шумеў, упаў, ~~крычыць~~ — *пр. ч.*
Бяжыць, ~~злавіў~~, спіць, бачыць — *цяп. ч.*
Знойдзе, спаткае, ~~ідзе~~, убачыць — *буд. ч.*
2. Сарочы церамок
Скача (*цяп. ч.*), **пырхае** (*цяп. ч.*) сарока
Каля гаю недалёка.
Узляцела (*пр. ч.*) на калок,
Нахілілася (*пр. ч.*) набок:
— Дзе сякера? Дзе піла?
Хіба я іх **не ўзяла** (*пр. ч.*)?

Спампавана з сайта www.aversev.by

Пабудую (*буд. ч.*) я дамок,
Пабудую (*буд. ч.*) церамок —
Дзесяць светлых акон
І вялікі балкон...

3. прынёс — *прынясе* (*буд. ч.*)
засмяяўся — *засмяецца* (*буд. ч.*)
пачаў — *пачне* (*буд. ч.*)
крыкнуў — *крыкне* (*буд. ч.*)
паглядзеў — *паглядзіць* (*буд. ч.*)

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пакуль не спякотнае
Сонца над **полем**,
Мы дружна капусту
цяп. ч.
З сяброўкамі **полем**.

У падарожжы па рацэ,
пр. ч.
Каб непрыемнасцей не **мелі**,
Плыць не спяшайцеся хутчэй
І абмінайце **мелі**.

Канюшыне каля плоту
Вельмі горача ў спякоту.
буд. ч.
Канюшыну **пакашу**,
Дам цялушкам **па кашу**.

Урокі 72—73. Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы ў форме прошлага часу ў адзіночным ліку змяняюцца па *родах*. Дзеясловы прошлага часу мужчынскага роду маюць суфікс **-ў-**. Дзеясловы прошлага часу жаночага і ніякага роду маюць суфікс ***-л-***.

2. Ізноў прыйшла (*ж. р.*) да нас вясна. Сонейка праз вокны сыпнула (*н. р.*) ў клас жменю промняў. Па сцяне заскакаў (*м. р.*) сонечны зайчык.

3. *Лавіць — лавіў*[ ], *лавіл*[*а*], *лавіл*[*і*].
Уцякаць — *уцякаў*[ ], *уцякал*[*а*], *уцякал*[*і*].

Спампавана з сайта www.aversev.by

Шаптаць — *шаптаў*[ ], *шаптал*[*а*], *шаптал*[*і*].

Крычаць — *крычаў*[ ], *крычал*[*а*], *крычал*[*і*].

Працую над памылкамі

1. Цвіце, паліваў, пройдзе, фарбавала, мыла, свеціць, прынясе, намачыў, згубіла, знойдзе.
2. Упал[а] (*што зрабіла?*, *ж. р.*) на зямлю кропелька дажджу. Падхапіў[ ] (*што зрабіў?*, *м. р.*) яе корань вялікай бярозы. Падняў[ ] (*што зрабіў?*, *м. р.*) ён кропельку ўверх па ствале дрэва. Трапіл[а] (*што зрабіла?*, *ж. р.*) кропелька ў бярозавы лісточак. Сонейка выцягнул[а] (*што зрабіла?*, *н. р.*) кропельку з лісточка. Стал[а] (*што зрабіла?*, *ж. р.*) кропелька па́рай.
3. *Ведаць — ведаў*[ ], *ведал*[*а*], *ведал*[*і*].

   Шукаць — *шукаў*[ ], *шукал*[*а*], *шукал*[*і*].

   Карміць — *карміў*[ ], *карміл*[*а*], *карміл*[*і*].

Заданне для разумнікаў і разумніц

набраўся розуму → паразумнеў
прыкусіў язык → замаўчаў
павесіў нос → замаркоціўся
мазоліў вочы → дакучаў
настрыў вушы → прыслухаўся

Урокі 74—75. Правапіс *не* з дзеясловамі

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ***не*** з дзеясловамі пішацца *асобна*.
2. Хто працуе, той *не сумуе.*

   Адклад *не ідзе* ў лад.

   У дзіравым вядры *не носяць* вады.

   Дурную галаву шапкаю *не закрыеш*.
3. Пяць правіл паводзін у кінатэатры

   1. *Не спазняйся* на сеанс.
   2. *Не гавары* па тэлефоне.
   3. *Не пляскай* у далоні.
   4. *Не абмяркоўвай* фільм у час прагляду.
   5. *Не кідай* смецце на падлогу.

Спампавана з сайта www.aversev.by

Працую над памылкамі

1. (Не)вялікі, (не)сумую, (не)ведаў, (не)прыгожая, (не)сябруюць, (не)жывая, (не)знайшоў, (не)асіна, (не)разгубіўся.
2. Адна пчала мёду *не наносіць*.
   Адна галавешка *не гарыць*, а толькі тлее.
   Вялікага дуба з малым карэннем *не бывае*.
   Дроў у лес *не возяць*.
   З песні слова *не выкінеш*.
3. Пяць правіл дарожнага руху
   1. *Не пераходзь* вуліцу на чырвонае святло.
   2. *Не стой* блізка ад праезджай часткі дарогі.
   3. *Не размаўляй* па тэлефоне пры пераходзе вуліцы.
   4. *Не карыстайся* навушнікамі пры руху на дарозе.
   5. *Не перабягай* вуліцу ў забароненых месцах.

Заданне для разумнікаў і разумніц

не выходзіць з галавы → не забываецца
не зводзіць вачэй → пільна глядзіць
не ідзе з думак → не забываецца
не адрывае вачэй → пільна глядзіць

Спампавана з сайта www.aversev.by

Змест

Паўтарэнне 1
Урок 1. Гукі і літары 1
Урок 2. Вымаўленне гукаў [о], [э], [а]. Правапіс літар ***о***, ***э — а***; ***е***, ***ё — я*** ў словах 1
Урок 3. Вымаўленне гукаў [у] і [ў]. Правапіс ***ў*** 2
Урок 4. Вымаўленне гукаў [т] — [ц'], [д] — [дз'], зацвярдзелых зычных. Правапіс слоў з імі 3
Урок 5. Правапіс слоў з падоўжанымі зычнымі, з апострафам (**'**) і раздзяляльным мяккім знакам (***ь***) 4

Тэкст 4
Урокі 6—8. Прыметы тэксту 4
Урокі 9—10. План тэксту 5

Сказ 6
Урокі 11—17. Тыпы сказаў па мэце выказвання 6
Урокі 18—19. Клічныя сказы 7
Урокі 20—24. Галоўныя і даданыя члены сказа 8

Слова 9
Урокі 25—26. Значэнне слова. Адназначныя і мнагазначныя словы 9
Урок 27. Прамое і пераноснае значэнне слова 10
Урок 28. Сінонімы 11
Урок 29. Антонімы 11
Урок 30. Словы, аднолькавыя па гучанні, розныя па значэнні 12

Склад слова 13
Урок 31. Роднасныя (аднакаранёвыя) словы. Корань слова 13
Урокі 32—34. Корань слова. Змены гукаў у каранях слоў 14
Урок 35. Правапіс парных звонкіх і глухіх зычных у корані слова 15
Урокі 36—39. Формы слова. Канчатак 16
Урокі 40—41. Прыстаўка 17
Урок 42. Правапіс прыставак ***аб-***, ***ад-***, ***над-***, ***пад-***, ***перад-***, ***прад-*** 18
Урокі 43—44. Правапіс прыставак, якія заканчваюцца на ***з***, ***с*** 19
Урок 45. Падваенне зычных на стыку прыстаўкі і кораня 20
Урок 46. Апостраф у словах з прыстаўкамі 20
Урок 47. Напісанне прыставак і прыназоўнікаў 21
Урок 48. Суфікс 22
Урок 49. Значэнні суфіксаў 23
Урок 50. Падваенне зычных на стыку кораня і суфікса 24

Часціны мовы 25
Урок 51. Агульнае паняцце пра самастойныя і службовыя часціны мовы 25
Урок 52. Назоўнік як часціна мовы 26
Урок 53. Адзіночны і множны лік назоўнікаў 27
Урокі 54—55. Назоўнікі, якія маюць адну форму ліку 29

Спампавана з сайта www.aversev.by

Урокі 56—58. Род назоўнікаў 30
Урокі 59—60. Змяненне назоўнікаў па пытаннях 32
Урок 61. Прыметнік як часціна мовы 33
Урокі 62—64. Змяненне прыметнікаў па родах 34
Урокі 65—66. Змяненне прыметнікаў па ліках 35
Урокі 67—68. Дзеяслоў як часціна мовы 37
Урок 69. Адзіночны і множны лік дзеясловаў 38
Урокі 70—71. Час дзеясловаў 39
Урокі 72—73. Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах 40
Урокі 74—75. Правапіс ***не*** з дзеясловамі 41

Спампавана з сайта www.aversev.by

ВЫДАВЕЦТВА
Аверсэв

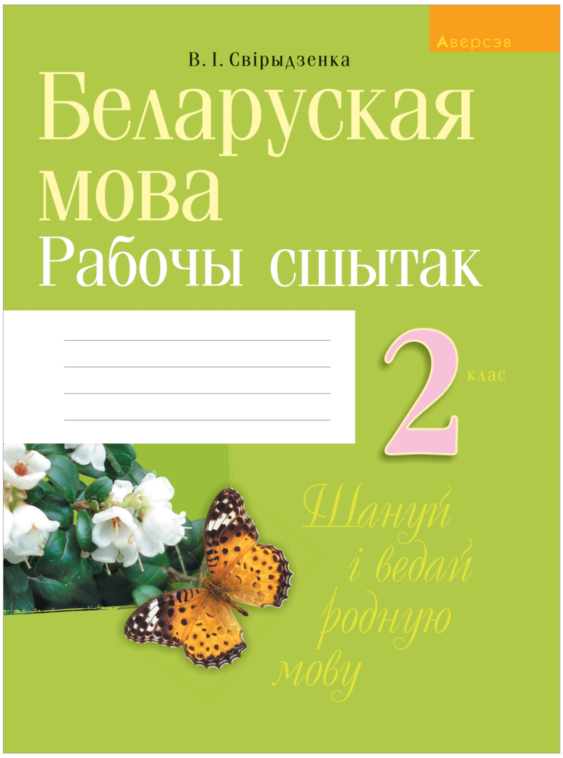

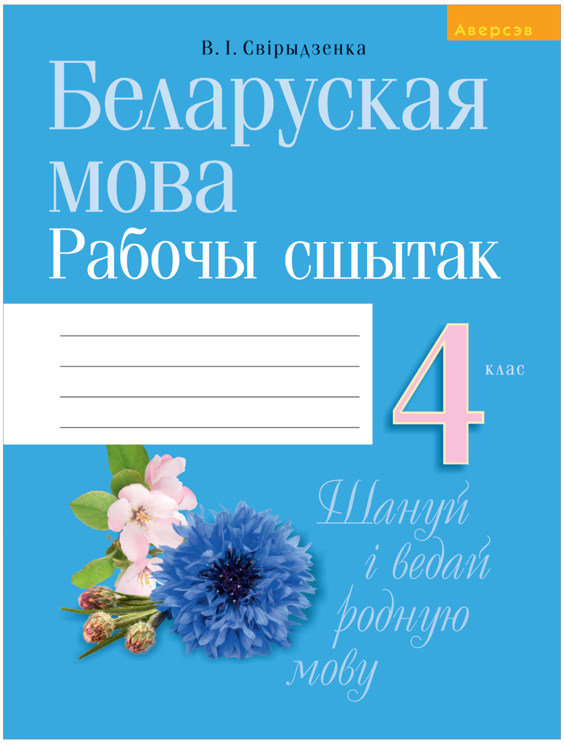

Беларуская мова. 2 клас. Рабочы сшытак

Беларуская мова. 4 клас. Рабочы сшытак

Сшыткі (аўтар *В. І. Свірыдзенка*) адпавядаюць падручнікам аўтара В. І. Свірыдзенка і змяшчаюць цікавыя і займальныя заданні, якія дадуць школьнікам магчымасць праверыць і замацаваць атрыманыя на ўроках веды.

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай «Нацыянальны інстытут адукацыі» Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

aversev.by
Поўны каталог вучэбнай літаратуры, карысныя матэрыялы, а таксама акцыі і спецыяльныя прапановы.